Пише: Младен Ђорђевић
четвртак, 14 август 2008 20:37

Слике ратних ужаса, тврдње о геноциду, расправе о суверенитету и дипломатске иницијативе замагљују чињеницу да актуелни сукоб у Јужној Осетији има и конкретну економску позадину, и да он умногоме утиче на контролу експлоатације енормних природних богатстава Каспијског басена. Сукоб у Грузији такође се може посматрати и као покушај спречавања реализације великих пројеката међународних гасовода - Јужни ток.

Кључна земља за Запад

Енергетски интереси имају важну улогу у настојањима Запада да Грузију, која има кључну улогу за снабдевање Запада нафтом из Каспијског басена уврсти међу своје поуздане савезнике и чланице НАТО. Не само због постојећих нафтовода, којим се транспортује један проценат дневне светске потрошње нафте, већ и због планова ка даљој контроли и експлоатацији огромних енергетских извора Централне Азије.

Преко Грузије се простире нафтовод Баку-Тбилиси-Чејхан, којим управља конзорцијум западних компанија и који је саграђен уз учешће америчког Шеврона, упркос снажном отпору Москве. Њиме дневно ка Западу тече милион барела азербејџанске нафте, док се гасоводом Баку -Тбилиси - Ерзерум може годишње транспортовати око 6,6 милијарди кубика природног гаса. Азербејџан за испоруке нафте користи и железнички транспорт до грузијских лука на Црном мору, које су главни пункт одакле се каспијска нафта из те земље, Туркменистана и Казахстана транспортује на запад. Тренутно око 500.000 барела нафте дневно излази из ових лука, а у припреми су планови да се тај капацитет повећа за још 200.000 барела. Грузија располаже и са три луке оспобљене за транспорт нафте, а најмања међу њима је у Супси, чији капацитет не премашује 145 хиљада барела дневно. [1]

Грузија је кључна транзитна земља за нафту из подручја Каспијског мора где, како се процењује, резерве достижу 40 милијарди барела. Оне су од великог стратешког значаја за САД И ЕУ, јер их не контролишу чланице ОПЕК-а, док је Грузија једина земља на Кавказу преко које се гас и нафта могу слати на Запад без проласка кроз територију Русије. Због тога је за САД и њихове савезнике ова територија од "животно - важног интереса и примарног геополитичког значаја", док је грузијски председник Михаил Сакашвили врло погодан савезник, пошто не само да је студирао у Америци, већ је и неко време радио за једну нафтну компанију.

Дугорочни планови за експлоатацију каспијског природног богатства у великој мери утичу на планове да Грузија и Украјина постану чланице НАТО. Правећи обруч око Русије западне земље не само да настоје да ослабе политичке, већ и енергетске позиције Москве, а крајњи циљ такве стратегије САД и њених савезника је да се Русија

истисне из коридора за пренос нафте и гаса на Кавказу, а посебно, да се на све могуће начине омете реализација великих пројеката међународних гасовода - Јужни и Северни ток. Намера САД и неких њених европских савезника је да уместо гасовода Јужни ток наметну реализацију паралелног пројекта Набуко, који би омогућио Европској унији да смањи зависност од руског гаса. Градња тог 3.300 километара дугачког гасовода ЕУ, који се протеже од Каспијског мора кроз Турску и балканске државе до Аустрије, требало би да почне 2009, док се завршетак очекује 2013, а њега треба да гради конзорцијум шест фирми, на челу са аустријским ОМВ-ом. Њиме би се, од Блиског Истока и Азије до ЕУ, транспортовала 31 милијарда кубних метара гаса из Азербејџана, Узбекистана и Туркменистана, евентуално и из Ирака и Египта, или из Ирана, ако би у њему дошло до промене режима.

Пројекат Набуко је, међутим, у последње време запао у тешкоће из више разлога. Недавно је саопштено да ће изградња Набука, уместо 4.6, коштати 7.9 милијарди евра, због повећања цена материјала и услуга у односу на 2005. годину.

Руски нокаут “Набуку”

Набуко, такође, угрожава снажан руски притисак како на учеснике у том пројекту, тако и на средњеазијске земље, из којих би се ресурси слали на Запад. На недавном састанку челника „Гаспрома" са председником Азербејџана Иљхамом Алијевом, одржаном у јуну, Руси су показали спремност да откупљују азербејџански гас по тржишним ценама, на основу дугорочних уговора. [2] Москва је спремна да део својих прихода од продаје гаса Европи подели са Бакуом, али у замену за одустајање Азербејџана од испорука планираним гасоводима „Набуко", „Посејдон" или „Транс Адријатик пајплајн". Русија је, такође, још 20. децембра прошле године са Туркменијом, Узбекистаном и Казахстаном потписала споразум о заједничкој градњи прикаспијског гасовода којим би природни гас те три државе текао обалом Каспијског мора према Русији, да би се на њеној територији „улио“ у њен систем гасовода, који треба да профункционише најкасније до краја 2010. Русија је, чак, покушала да се укључи и у пројекат Набуко, а да учеснице тог пројекта укључи у Јужни ток. Међутим, у мају 2008. Европска комисија је званично одбацила сваку могућност повезивања Русије на пројекат Набуко. Међутим, у јуну је саопштено да ће се Словенија укључити у Јужни ток, упркос противљењу ЕУ, а највећу буру је изазвала вест да ће се аустријски ОМВ, који је носилац пројекта Набуко, укључити у пројекат Јужни ток. Док је словеначки улазак у Газпромов пројект симболичан, јер ће Словенија имати само улогу транзита до планиране локације у северној Италији, ОМВ-ов пристанак на Газпромове изазвао је узбуну у Европи. Пројекат Набуко уздрман је стварањем заједничког предузећа ОМВ-а и Газпрома, које ће управљати складиштем "Баумгартен", а додатно је угрожен недавним ОМВ-овим пристанком да се и руски плин транспортује кроз Набуко. Не чуди, стога, да се улазак ОМВ-а у Јужни ток тумачи као нокаут Набуку [3]
, посебно што је тиме готово анулирана акција коју су у априлу водили представници ЕУ и амерички државни секретат Кондолиза Рајс. Наиме, на недавном априлском Евро-централноазијском самиту (организованом на тему повреде људских права у

региону), Бернар Кушнер, Бенита Фереро-Валднер, европска комесарка за спољне односе, словеначки министар иностраних послова Димитриј Рупел и председници Казахстана, Киргистана, Таџикистана и Узбекистана и земље домаћина Туркменистана вођени су преговори и о енерегетској сарадњи, а Туркменистан се сложио да Европској унији испоручује гас.
[4]
Такође, у априлу је америчка државна секретарка Кондолиза Рајс боравила у Турској. Рајсова је саопштила да Вашингтон и Анкара имају намеру да „даље развију успех достигнут изградњом нафтовода Баку-Тбилиси-Џејхан“ и да желе, уз учешће других земаља-партнера, да направе „јужни енергетски коридор за Европу“
[5]
. Рајсова је рекла да би нафтоводи Турска-Грчка-Италија и „Набуко“ чинили тај јужни коридор који ће природним гасом из Азербејџана и каспијског басена, а такође из Ирака и Турске, стизати до европских тржишта.

Без руских миротвораца

Успех руске “офанзиве” за остварење пројекта Јужни ток и елиминацију конкурентских пројеката може да буде један од узрока садашњег конфликта у Грузији, који се може посматрати и као покушај да се руски планови поремете и елиминише утицај који путем отцепљених република Русија има у Грузији. НАТО има стратешки циљ да направи огромну војну базу у Црном мору, у граду Батуми, за шта су припреме почеле још пре две године, а Грузија не може да постане члан НАТО савеза све док буде имала проблема са Абхазијом и Осетијом. НАТО, међутим, не може да прими Грузију посебно док се на тим територијама налазе руске трупе, а руски миротворци су тамо на основу мандата УН и споразума који је, између осталих, потписала и Грузија. Задатак миротвораца је да, уколико дође до сукоба, брани једну страну од оне која је напада. Такође је дозвољено појачавати своје војно присуство уколико постојећи број миротвораца не може да контролише ситуацију, а територија војних база где се налазе миротворци је ван јурисдикције земље на чијој су територији. Стога је први корак у примању Грузије у НАТО избацивање Русије из мировних снага, за шта су припреме обављане раније [6] , а НАТО предузео низ корака да оспособи грузијску војску. Грузијце је обучавало неколико стотина америчких инструктора, а њена савремена војна опрема је купљена у неколико земаља. То је сада модерна војска, појачана модерном борбеном техником и наоружањем и добро припремљена за вођење борбених дејстава.

У исто време, Русија је настојала да предупреди сваку могућност да Грузија уђе у западни војни савез и јачала везе са Абхазијом и Јужном Осетијом. Москва је почетком марта иступила из режима санкција ЗНД уведених Абхазији 1996. године и позвала и друге бивше совјетске републике да учине исто.У априлу је тадашњи председник Русије Владимир Путин наложио извршним органима власти да разраде мере за јачање веза Русије са Абхазијом и Јужном Осетијом и да при сарадњи у свим областима комуницирају са фактичким органима власти те две непризнате републике. Путин је, такође, наложио влади да може да прихвати нека идентификациона документа та два региона, затим да одобри послове и организације регистроване под законима Јужне Осетије и Абхазије, као и да пружи конзуларне услуге становницима та два региона. Тада је на сајту руског

Министарства спољних послова наведено да је Русија одлучила да легализује везе са Јужном Осетијом и Абхазијом, пре свега "зато што тамо живи велики број руских држављана. Отуда и покушај Грузије да блиц-кригом истера што више становништва из Јужне Осетије, и стави Русију пред свршен чин, јер ако нема руских држављана, онда Русија нема кога да штити.

С обзиром на овакве околности, рат није букнуо изненада, а у протеклих неколико месеци у Абхазији и Јужној Осетији [7] ситуација се заоштравала. Инциденти су се догађали свакодневно, док су се Русија и Грузија међусобно оптуживале. Поводом тога, Русија је у Савету безбедности УН предложила нацрт резолуције у коме се тражило од Грузије да поштује забрану стационирања оружаних снага у Кодорском кланцу и да стране неизоставно потпишу документе о одрицању од силе у конфликту. Истовремено, САД су у Савету безбедности УН предложиле нацрт резолуције, и затражиле да се, уместо руских, у спорна подручја упуте међународне полицијске снаге.

Треба напоменути да је Виталиј Чуркин, стални представник Русије при УН, оценио приликом подношења предлога резолуције о Грузији, да власти у Тбилисију свесно планирају подизање напетости у региону, да би подриле шансе да се сукоби са отцепљеним територијама реше кроз политички процес.

Чуркин је рекао да је „циљ тога рушење мировњачке структуре која постоји више од 15 година у региону, уз очекивање њене замене новом, која би задовољила грузијску страну“. С друге стране, приликом јулске посете Тбилисију, Кондолиза Рајс је изјавила да решење за Грузију види у њеном што скоријем приступању акционом плану за припреме учлањења у НАТО. Истовремено је оптужила Русију да заоштрава напетост у региону, и том приликом истакла да је Грузија независна држава и према њој се као према таквој треба и понашати.

Конфликт је, очигледно, имао своју припрему која је текла заједно са надметањем за централноазијски гас. Према речима шефа руске мисије при НАТО Димитрија Рогозина, сукоб у Грузији подстакнут је тежњом САД, а ради потпуне дестабилизације региона и Русије, како би се за Русију створили неприхватљиви услови за редовне испоруке енергената партнерима у ЕУ. Русија је снажно реаговала и показала јасну способност, не само да војно савлада Грузију, већ и способност да прекине нафтоводе и гасоводе и блокира луке. Москва је постигла све своје циљеве, послала јасну поруку и ојачала свој положај. Ипак, тешко је очекивати да ће после руског шамара реакција западних земаља, а посебно САД остати само на вербалним осудама.

Фусноте:

1. Због актуелног сукоба транспорт нафте је тренутно у прекиду. Азербејџанска нафтна компанија је, убрзо после избијања конфликта, најавила да ће прекинути даље испоруке нафте кроз грузијске луке, све док се ситуација не смири и не престану војна дејства, док је британска нафтна компанија Бритиш петрол превентивно затворила до даљњег нафтовод који преноси од Бакуа до Супсе. Други нафтовод којим БП управља, Баку-Тбилиси-Чејхан је раније затворен због прошлонедељног пожара на његовом турском делу.

2. Азербејџанска државна компанија ГНКАР испоручује гас Турској цевоводом Баку-Тбилиси-Чејхан по цени од само 120 долара за хиљаду кубних метара. „Гаспром" за свој гас у просеку добија од 350 до 370 долара, а према најавама до краја године цена ће достићи 400 долара.

3. Представници ОМВ-а су сматрају да се два пројекта у сржи разликују само по томе ко ће на крају зарадити од транспорта гаса", а из ОМВ-а је саопштено да се "најизгледнијим чини договор о заједничком финансирању повећаног капацитета већ договорене трасе Јужног тока." Многи страни стручњаци сматрају да је стварна мотивација ОМВ-а у пројекту Набуко да напуни велико складиште гаса "Баумгартен" које поседује. Иако је било планирано да извор за пуњење складишта буде гас из Набука, упозоравају аналитичари, сам извор је мање битан, јер је цена гаса свуда једнака.

4. Кушнер је после разговора истакао да је у питању одлука која ће наићи на широк одјек и велику добродошлицу међу Европљанима, и најавио да ће радне групе убрзо приступити изради споразума. Представници ЕУ нагласили су и важност даљих разговора о питању енергетских коридора преко Каспијског мора, а саоштено је да је ЕУ веома заинтересована да преко њега обезбеди правац којим би се избегла руска рута, те обезбедило сигурно и стабилно снабдевање гасом.

5. На састанку америчко-турског савета изјавила је да Бела кућа, заједно са владом Турске, ради на „стварању нове структуре за снабдевање европских држава природним гасом“. Рајсова је додала да Америка ради за добро целе Европе, јер жели да се Стари континент сигурније снабдева енергентима - „по ценама које ће одређивати тржиште, а не монополисти“.

6. Заменик начелника Генералштаба Оружаних снага Русије Анатолиј Ноговицин изјавио је да је операцију "Чист терен" пажљиво препремила грузијска војска током заједничких

вежби са САД. У наоружавању грузијске војске учествовале су поред САД, Бугарска, Велика Британија, Мађарска, Грчка, Литванија, Летонија, Естонија, Турска, Француска, Чешка, Израел, Босна, Србија и Украјина.

7. Уочи доласка Кондолизе Рајс у Тбилиси у мају ове године четворица полицајаца Абзахије су погинула, а један грузијски је рањен. У два оружана сукоба на линији раздвајања Грузије и Абхазије у Кодорском кланцу, чији горњи део контролише грузијска, а доњи абхазијска страна, рањена су тројица грузијских полицајаца, један од њих теже, а нападачи су остали непознати. Дан раније ухваћено је неколико грузијских војника у Абхазији, па су пуштени када је Михаил Сакашвили запретио да неће бирати средства да их ослободи. Пре тога више бомби експлодирало је у Абхазији, у летовалишту Гагра, на пијаци у главном граду Сухумију, а у оној која се догодила у кафеу у центру места Гали погинуле су четири особе. Пуцњаве је било и у суседној Јужној Осетији у којој је погинуло неколико људи.